

Een familie van ballenmakers en ballenhandelaren

**Van Wijck, Van der Linden, Van der Flaes, Van Dun,
Naaijken**

J. van Gils

Doelenstraat 68, 5081 CM Hilvarenbeek

Rond 1800 behoren uit de nijverheidssector alleen de familieleden van Willem van Dun in Goirle tot de dorpsnotabelen, een positie die bereikt werd door het monopolie in de kaatsballenhandel in de achttiende eeuw.

Verwantschap met andere families die actief waren in deze tak van nijverheid speelde daarbij een belangrijke rol. Alleen de afstammelingen van Maria van Dun, dochter van Willem en getrouwd met Gerard van Besouw, zouden hun positie als dorpselite kunnen handhaven tot in de twintigste eeuw.

De familiebanden tussen de geslachten Van Wijck, Van der Linden, Van der Flaes, Van Dun en Naaijken kwamen tot stand door het huwelijk van Adriaan van Dun, met wie ik deze fragment-genealogie laat beginnen.

I. ADRIAAN VAN DUN¹, gedoopt te Goirle op 5 januari 1675 als zoon van de tavernier Sebastiaen van Dun en van Maeijken van Dun, stamde uit een familie die ten tijde van de Tachtigjarige Oorlog behoorde tot de dorpsnotabelen. Zowel zijn vader als zijn moeder waren bloedverwanten van pastoor Peter van Dun († Goirle, 27 juni 1635) en schoolmeester Vincent van Dun (te Goirle geboren ± 1590) en een voorvader van beiden was Wouter Back, in het begin van de vijftiende eeuw leenman van het huis Ter Loo te Goirle.

Adriaan trouwde te Goirle op 6 maart 1707 met Marij van der Linden², gedoopt te Goirle op 16 april 1673 als dochter van de ballenmaker Antonis Willems van der Linde(n) en Catelijn Cornelis van Wijck. Deze Catelijn stamde uit een van de belangrijkste ballenmakersfamilies uit de zeventiende eeuw:

Cornelis van Wijck werd gedoopt te Goirle in juli 1604 als zoon van de landmeter Niclaes van Wijck alias Ruijters³ en Catelijn Jan Jacob Swagemakers.⁴ Cornelis, die waarschijnlijk ballenma-

1) Gemeentearchief Tilburg, R 427, f 115, 15 juli 1697. R 429, f 221, 18 augustus 1708. R 431, f 131, 13 augustus 1717. R 434, f 230^v, 17 september 1735. R 436, f 121^v, 29 juni 1744. R 475, f 21^v, 1 juni 1740. R 478, f 135, 25 april 1758. R 499, 2 oktober 1722. N 60, f 293, 10 oktober 1687; f 296, 20 november 1687. J. van Gils, „Een belangrijke ballenmakersfamilie te Goirle”, *Actum Tilliburgis*, II (1972) nrs 2, 3. J. van Gils, „Vincent van Dun, een huurder van het huis Ter Loo, en zijn nageslacht”, *De Brabantse Leeuw*, XXV (1976) 135. De gezamenlijke voorouders van Sebastiaan van Dun en Maeijken van Dun zijn Jan Henrick van Dunne, getrouwd met Marij Claes Hoefs, dochter van Claes bij Lijsbeth dochter Wouter Back. De overgrootvader van Sebastiaan van Dun was Vincent van Dun; die van Maeijken was Jacob van Dun. Beiden waren zonen van Jan Henrick van Dunne en Marij Claes Hoefs.

2) Gemeentearchief Tilburg, R 435, f 273^v, 22 november 1741. R 436, f 108 e.v., 2 mei 1744. R 817, ongef., 20 november 1668. N 66, no 65, 17 april 1731; no 145, 1 september 1733. N 75, no 136: testament van Maria van der Linden, weduwe van Francis Jan van Wijck, meester-ballenmaker. Haar neven Willem en Antonij van Dun erven ieder een derde deel van haar nalatenschap.

3) In 1610 gezien als Niclaes Tsgruyters, landmeter (Raadhuis Hilvarenbeek, Oud Administratief Archief 1081, 21 oktober 1610). – Mededeling van L.F.W. Adriaenssen.

4) Gemeentearchief Tilburg, voogdijrekeningen 1661. R 366, f 199^v. R 367, ff

ker was, deed in 1660 afstand van het vruchtgebruik van zijn goederen ten behoeve van zijn zes kinderen bij Heijltje Goijaert de Veth, maar zal voor 1665 overleden zijn. Zijn tweede vrouw, een zekere Digna, wordt in dat jaar weduwe genoemd, van beroep *balnaeijster*. De kinderen van Cornelis Claes van Wijck bij Heijltje de Vet waren:

- a. Thomas Cornelis van Wijck, gedoopt te Goirle op 6 september 1629, overleden voor 22 december 1683. Hij was ballenmaker van beroep en ging in 1669 samen met zijn broer Niclaes en zwager Jacob Cauwenberchs een kontrakt aan met Michiel Janssen Velsen betreffende de leverantie van de kaatsballen die hij de eerstkomende tien jaar zou fabriceren.⁵ Hij trouwde met Marie, dochter van Adriaen Jan Hoosmans en Barbel Vrancken.
- b. Neelken Cornelis van Wijck, gedoopt te Goirle op 5 september 1633, trouwde met de ballenmaker Jacob Hendrick Cauwenberch, zoon van Hendrick Gerit Cauwenberch en Marie Laurijs Cornelis Laurijs Melis.⁶ Jacob leefde nog in 1700, toen hij f 100 leende van Catelijn Peter Parkin, samen met zijn zoons Hendrik en Jan. Hij trouwde na het overlijden van Neelken van Wijck nog met Catelijn Marten Peters, Catelijn Jans van Oirschot en Maria Verhindert.
- c. Catelijn Cornelis van Wijck⁷, *balnaeijster* van beroep, gedoopt te Goirle op 25 maart 1636, trouwde met de ballenmaker Antonis van der Linden, aldaar gedoopt op 19 mei 1637 als zoon van Willem Jacob Peters van der Linden en van Marij Huijbert Bacx.
- d. Goijaert, gedoopt te Goirle op 27 juni 1639 en aldaar overleden op 3 juli 1639.

188^v, 219, 238^v, 299. Oud Administratief Archief, no 380-IV, 1665. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek R 64, ff 141, 141^v, 1660.

5) Gemeentearchief Tilburg, N 58, f 53, 22 december 1683. R 427, f 119^v, 12 augustus 1697. J. van Gils, „Zin en onzin over de ballenmakerij”, *Tilburg*, III (1985) afl. 2, 4.

6) Gemeentearchief Tilburg, R 371, f 147. R 379, f 78^v. R 428, f 35, 22 mei 1700. R 429, f 121^v, 26 februari 1707. N 20, f 105, 25 april 1656.

7) Gemeentearchief Tilburg, Oud Administratief Archief, no 380-IV, 1665.

e. Nicolaes Cornelis van Wijck⁸, ballenmaker en schepen van de heerlijkheid Tilburg en Goirle, werd te Goirle gedoopt in december 1642. Als sinjeur Claes van Wijck woonde hij daar aan de 'Gebuerheuvel'. Na het kontrakt met Velsen ging Claes een overeenkomst aan met sr Jan Boesers te Borgerhout, die in 1683 verklaarde „verkocht te hebben aen seigneur Nicolaes van Wijck tot Goirle alle alsulcke ballen, sijnde een soort genaemt middelballen, als hij vercooper sal maeken ende laten maeken binnen een jaer naer datum deses, op heden aenvanck nemende, op conditie dat de cooper sal aennemen alle de ballen, te weten middelballen, die de vercooper sal maeken onder sijne directie binnen den voorschreven tijden. Ende sal de cooper gehouden zijn voorschreven ballen te ontfangen ten huijse van vercooper binnen Borgerhout.” Claes van Wijck trouwde met Adriaentje Hoosmans, dochter van Bastiaen Jan Hoosmans en van Petronella Jan Adriaen Marcelis. Zijn nalatenschap werd in 1707 gedeeld door Michiel Beerwinckels, vader en voogd van zijn twee onmondige kinderen bij wijlen Cornelia van Wijck, en Helena van Wijck, kwezel en kosteres.⁹

f. Lijsbeth Cornelis van Wijck, *balnaeijster*, woonde in 1704 te Goirle bij de kerk als weduwe van Antonij Botermans.¹⁰ Deze was aldaar gedoopt op 8 november 1648 als zoon van de schoenmaker Antonij Wouter Adriaen Botermans en Barbara Cornelis Vincent van Dun.

Adriaen van Dun verwekte bij Marij van der Linden drie zonen en is te Goirle, waar hij armmeester was, voor 2 oktober 1722 overleden. Zijn weduwe hertrouwde aldaar op 18 oktober 1722

8) Gemeentearchief Tilburg, R 380, f 97, 9 oktober 1684. R 469, f 131^v, 27 januari 1707. N 58, f 37^v, 30 juni 1683. N 60, no 25, 10 september 1682; no 72, 18 april 1684.

9) Gemeentearchief Tilburg, R 435, f 230^v, 12 september 1735. R 437, f 67, 26 augustus 1747. R 529, f 79, 14 oktober 1747. C. Robben, „Nicolaas Dominicus van Beeck, van 1733 tot 1780 pastoor te Goirle”, *Historische Bijdragen van de heemkundekring 'Tilborgh'*, III (1972) 30.

10) Gemeentearchief Tilburg, R 428, f 221, 26 januari 1704. R 819, ongef., 16 december 1677. Oud Administratief Archief, no 380-IV, 1665.

met Jan van der Flaes¹¹, gedoopt te Hilvarenbeek op 28 september 1686 als zoon van Dirck Willems van der Vlaest en Paula Cornelissen van Turnhout.

Jan van der Flaes was weduwnaar van Catharina Bogers uit Zeelst en tavernier en zeeldraaier in een huis bij de kerk in Goirle, dat hij in 1720 kocht van molenaar-brouwer Jan de Leeuw. Hij was erfgenaam van zijn oom Willem Willems van der Flaes, getrouwd met Hendrickxen Aerts van de Sande, in 1683 genoemd als zeeldraaier te Goirle, samen met de andere kinderen van zijn vader bij Pietermel Michiels van Wijck en Paulijn Cornelissen en de kinderen van zijn oom Jan van der Flaes bij Cornelia Geerts. Met een bedrag van zes gulden werden de kinderen van zijn tante Marie van der Flaes bij Aert van Liemt, „ruijter ten diensten van de Hoge Staten”, van de erfenis uitgesloten. Jan van der Flaes werd te Goirle nog eigenaar van enkele percelen land en werd aldaar op 9 maart 1731 begraven. Op 21 september 1739 werd door Cornelis Hartogs en Cornelis van der Flaes, voogden van zijn minderjarige kinderen, een akte getoond aan notaris Van der Burght te Tilburg, waarin Maria van der Linden de stand van zaken in de ballenhandel en de kaatsballenmakerij ten behoeve van haar stiefkinderen verantwoordde.

De voorkinderen van Jan van der Flaes bij Catharina Bogers waren:

- a. Dirck van der Flaes¹², ballenmaker en herbergier, werd begraven te Goirle op 16 april 1762. Hij trouwde daar op 14 februari 1734 met Antonet Reijns, gedoopt te Goirle op 24 september 1712, dochter van Mathijs Reijns en Petronella

11) Gemeentearchief Tilburg, R 431, f 229^v, 12 januari 1720. R 432, f 120, 15 maart 1726. R 433, f 155, 15 februari 1729; f 260, 29 april 1730; f 300^v, 17 februari 1731. R 472, f 52, 2 oktober 1722. R 474, f 251, 21 september 1739. R 499, f 120, 121^v, 2 oktober 1722. N 58, f 30, 3 juni 1683. N 59, f 229^v, 29 januari 1695. N 64, no 109, 28 november 1719.

12) Gemeentearchief Tilburg, R 431, f 26^v, 10 april 1722. R 433, f 18, 24 februari 1727. R 434, f 256^v, 16 april 1736. R 435, f 147^v, 13 juni 1740; f 162, 10 augustus 1740; f 181, 181^v, 26 oktober 1740. R 436, f 243, 2 juli 1746. R 437, f 139, 8 juli 1748. R 442, f 160, 161^v, 11 februari 1764. R 461, f 24^v, 4 juli 1775. R 508, f 66, 7 november 1783.

Peter van Dun. Zij werd begraven te Goirle op 23 juni 1741, waarna Dirck aldaar op 8 december 1742 hertrouwde met Jenneke Schilders, gedoopt te Hilvarenbeek in januari 1715 als dochter van Cornelis Schilders en Anna Maria Willems. Jenneke verdronk te Goirle in de Leij op 4 juli 1775, toen zij „na het theedrinken” een wandeling ging maken in haar tuin.

Dirck kocht in 1746 een huisje in de herdgang Kerk van de kinderen van wijlen Floris Spapen, dat hij in 1748 doorverkocht aan Peter Evert Smits. Zijn twee kinderen bij Antonet Reijns, Mathijs en Catharina van der Flaes, verkochten in 1764 het erfdeel van hun moeder, bestaande uit een perceel weiland en een akker, aan respektievelijk Bastiaan en Jan Peter van de Loo.

In 1783 werd voor Marie en de ‘innocente’ Jan van der Flaes, kinderen uit het tweede huwelijk, een inventaris opgemaakt, waarin onder andere „een balbak met hamer en priem” en „twee spelle keegels en ballen” worden aangetroffen. Deze twee kinderen wonen dan in een huis van de Heilige-Geestarmen en hadden nog een vordering ten laste van de gemeente Goirle „weegens geleverd bier bij het proberen van de brandspuijt”.

b. Arnoldus van der Flaes¹³, gedoopt te Goirle in september

13) Gemeentearchief Tilburg, R 431, f 180^v, 5 december 1718. R 433, f 219, 7 december 1729; f 247, 17 maart 1730; f 266, 30 mei 1730. R 434, f 9, 12 september 1731; f 104^v, 10 juni 1733; f 107, 18 juni 1733; f 114^v, 25 juli 1733; f 121, 25 september 1733; f 323, 17 september 1737. R 435, f 236, 15 mei 1741; f 325^v, 12 juni 1742; f 162^v-165^v, 1740. R 437, f 109^v, 26 februari 1748. R 438, f 135^v, 10 mei 1751. R 440, f 19, 22 maart 1756; f 24^v, 12 april 1756. R 441, f 92^v, 2 augustus 1759. R 442, f 136^v, 14 november 1763. R 443, f 200, 10 november 1768. R 444, f 106, 16 februari 1771. R 446, f 200, 7 mei 1778. R 448, f 66, 4 december 1781. R 449, f 32, 23 september 1783. R 447, f 147, 2 december 1752. R 454, f 29^v, 5 april 1791. R 478, f 135, 25 april 1758. R 512, f 143, 12 mei 1800. R 575, ongef., 18 oktober 1763; 4 oktober 1763. R 634, f 14^v, 1755. N 71, no 60, 61, 69, 1728. N 72, no 23, 23 maart 1734: Helena Maria Vijgen heeft een oom, Jan Baptist de Jong, die in 1734 „over enige jaren van Middelburg naar Oostindiën is gevaren”. N 144, no 18, 20 februari 1775. Oud Administratief Archief, no 861, 15 april 1782. Idem 864, 1744. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Hilvarenbeek

1715, was schepen, herbergier en „commies van de thol tot Goirle”. Hij werd begraven te Bergeijk op 8 oktober 1757. Zijn vrouw, Helena Maria Vijgen, met wie hij op 18 augustus 1738 te Goirle trouwde, werd aldaar gedoopt in februari 1720 als dochter van Jan Vijgen en Dymphna Jan de Jongh. Jan Vijgen was „commies van den groote Brabantse lant thol tot Goirle”. In 1782 werd door Helena Maria Vijgen de eed afgelegd als dorpsvroedvrouw; zij werd begraven te Goirle op 6 maart 1794. Naast het tolhuis in de herdgang Kerk bezat het echtpaar een boerenbedrijf in de herdgang Dorp. De erfdeling van de nagelaten goederen vond plaats in 1795 door de kinderen Jan Baptist, schoenmaker van beroep, Cornelia, getrouwd met Peter de Ros (Laros) in Venloon, en Maria Catharina, getrouwd met Abraham de Laure.

- c. Josepha van der Flaes, gedoopt te Goirle in september 1718, trouwde daar op 22 mei 1740 met Adriaan Alewijns¹⁴, gedoopt te Goirle op 2 juni 1709 als zoon van Jan Antonij Alewijns en van Jenneke van den Dries. Hij werd op 13 januari 1746 te Goirle begraven.
- d. Jenneke van der Flaes¹⁵, gedoopt te Goirle op 25 september, werd aldaar begraven op 5 mei 1801. Zij was te Goirle op 19 januari 1744 getrouwd met Remijs van Sas uit Baarle-Hertog en woonde met hem in Geertruidenberg. Op 22 januari 1752 werd hij in Goirle begraven Hun zoon Hendrik van Sas benoemde zijn moeder in 1794 tot enige en universele erfgename.

Bij het tweede huwelijk van Maria van der Linden werden zowel voor de kinderen van Adriaan van Dun als voor die van Jan van der Flaes alimentatieregelingen getroffen. Van der Flaes bezat op dat ogenblik een herberg in de herdgang Kerk, Marij van der

R 88, f 109^v, 18 oktober 1776.

14) Gemeentearchief Tilburg, R 430, f 101^v, 20 juli 1711; f 132, 11 februari 1712; f 138^v, 19 maart 1712; f 251^v, 22 mei 1714. R 435, f 202, 6 januari 1741. R 436, f 143^v, 16 november 1744. R 457, f 60^v, 2 augustus 1796. R 481, f 1467, 10 september 1776.

15) Gemeentearchief Tilburg, R 436, f 111, 4 mei 1744. R 458, f 88^v, 6 maart 1798. N 143, no 37, 18 mei 1794.

Linden een huis in de herdgang Dorp en enkele percelen land, want naast de fabricage en handel in kaatsballen werd ook nog wat aan landbouw gedaan. Tot de inventaris behoorden ook een koe, 20 vaten rogge, hooi en stro.

Als weduwe van Jan van der Flaes werd door Maria van der Linden, aanvankelijk alleen en later met hulp van haar zoon Willem van Dun, de handel in kaatsballen voortgezet. In 1739 trad zij uit de zaak en compareerde zij voor notaris Andries van Burght te Tilburg, „te kenne gevende dat hare soon Willem van Dun nu omtrent de tijt van vijff jaeren niet alleen haer comparante trouwelijk heeft bijgestaen, maar ook door de coopmanschappen van balle en hair haer comparante boedel merckelijk hadde bevoordeelt, en dat deselven haeren soon alsnu geeren sijn eijgen coopmanschappen soude doen, soo verclaerde sij comparante, na alvorens als eerst en vooral rijpelijk overwogen te hebben met haere naesten bestaenden, alle haere boedel als coper, tin, bedde, linnen en wolle, hair, balle, gereedschap tot het balmacken behoorende, gout, silver, gemunt en ongemunt, voordeelige en lastige schulden des boedels, hoe genaemt raeckende de coopmanschappen en generalijk alle haere comparante goederen te cederen, transporter en op te dragen en over te geven aen de voornoemde haer comparante soon Willem van Dun en sullex voor eene somme van 700 gulden eens. Des blijft Willem gehouden sijn voorschreven moeder te onderhouden in cost en dranck en verdere alimentaties. En is meede gecompareert den meergemelden Willem van Dun, denwelken verclaerde hetgeen voorschreven staat also te accepteren en naer te comen. En sijn nog meede gecompareert Dirck van der Flaes, alsmeede Anthonij van Dun, die meede verclaerden het geene voorschreven staat also te accepteren en van waerde ter houden”.

Maria van der Linden werd een jaar later, op 29 februari 1740 te Goirle begraven. Haar kinderen bij Adriaan van Dun waren:

1. Jan, te Goirle gedoopt op 14 juni 1708 en als kind overleden.
2. Antonis van Dun, gedoopt te Goirle op 27 augustus 1709 en aldaar begraven op 17 januari 1742. Hij trouwde te Goirle op

8 oktober 1731 met Maria van den Berg¹⁶, gedoopt te Goirle op 28 mei 1709, dochter van Huijbert van den Berg en van Adriana Otten. Het echtpaar had twee kinderen:

- A. Adriaentje, gedoopt te Goirle op 13 februari 1733 en aldaar begraven op 12 juli 1741.
- B. Hubertus van Dun¹⁷, gedoopt te Goirle op 4 januari 1735 en begraven te Luik op 27 maart 1760. Waarschijnlijk verbleef hij daar in verband met de kaatsballenhandel. In ieder geval was zijn verblijf in Luik van korte duur, want zijn woonplaats was nog steeds Goirle, waar hij een huis naliet in de herdgang Kerk, nog een klein huisje in deze herdgang, een half huis in de herdgang Dorp en enkele percelen land. De waarde van deze nalatenschap werd geschat op 644 gulden 9 stuivers 1 penning.

3. Willem van Dun, volgt onder II op pagina 218.

II. WILLEM VAN DUN¹⁸ is te Goirle gedoopt op 13 november

16) Gemeentearchief Tilburg, R 426, f 25^v, 28 februari 1693; f 150, 17 september 1694. R 428, f 208, 17 september 1703. R 429, f 227^v, 30 oktober 1708. R 432, f 267, 15 maart 1726. R 433, f 86^v, 22 maart 1728; f 310, 11 juni 1731. R 434, f 337, 20 december 1737. R 435, f 171^v, 26 oktober 1740; f 297^v, 27 februari 1742; f 341, 24 september 1742. R 436, f 34^v, 13 mei 1743; f 47, 10 september 1743; f 111, 4 mei 1744. N 75, no 204, 26 december 1741; no 222, 13 februari 1742. Maria van den Berg weduwe Antonij van Dun machtigde in 1742 Arnoldus van der Flaes om de voordelige schulden te innen, „soo hier in Hollant als elders”, wat wijst op de handel in kaatsballen. Maria was ook verwant aan de familie Van Wijck. Haar vader was een van de erfgenamen van Michiel Peeters van Wijck, gehuwd met Marie Cornelis van Berge. Getuige bij zijn huwelijk was Claes van Wijck.

17) Gemeentearchief Tilburg, R 532, f 10^v, 27 maart 1760.

18) Gemeentearchief Tilburg, R 425, f 104 e.v., 18 september 1810. R 435, f 273^v, 22 november 1741; f 71, 10 augustus 1739; f 104^v, 22 december 1739; f 141, 25 mei 1740; f 162, 10 augustus 1740. R 437, f 198^v, 20 mei 1749; f 166^v, 27 december 1748; f 167^v, 31 december 1748. R 442, f 250, 15 juni 1765. R 462, f 146, 13 december 1805. R 477, f 149, 2 december 1752. R 482, f 178, 3 oktober 1780. R 493, f 103, 18 juli 1801. R 482, f 154^v, 7 maart 1780; f 200^v. R 459, f 60, 7 januari 1800. R 1058, ongef., 18 september 1810. N 72, no 90, 7 februari 1739. N 75, no 45, 30 augustus 1740: Willem van Dun, koopman in ballen te Goirle, geeft een procuratie

1713. Hij nam in 1739 de handel in kaatsballen van zijn moeder over en trouwde datzelfde jaar op 29 juni te Tilburg met Catharina Beris, gedoopt aldaar op 11 september 1721, dochter van de bierbrouwer Laurens Beris en Cornelia de Bont. Het echtpaar ging wonen te Goirle in het *Hooghuijs*, dat aanvankelijk gehuurd werd, maar enkele jaren later eigendom zou worden door koop van Peter Naaijken en Catharina de Leeuw.

Naast handelaar in kaatsballen was Willem, -zoals zijn halfbroer Arnoldus van der Flaes-, schepen in de bank van de heerlijkheid Tilburg en Goirle en regerend armmeester.

In korte tijd wist hij een welstand te bereiken die voor de meeste van zijn dorpsgenoten niet was weggelegd. In 1744 is hij een van de weinigen die de belasting kon betalen; als erfgenaam van zijn schoonouders werd hij eigenaar van een huis „onder Huijkelom en Enschoot” en verkocht hij, samen met de voogden van zijn schoonzuster Anneke Beris, voor f 865 een bierbrouwerij te Tilburg aan Jan Francis de Kanter. Hij was erfgenaam van Marie van de Linden, weduwe van de meester-ballenmaker Francis van Wijck, en uit de erfgoederen van zijn moeder kreeg hij een heideveld en f 229. In 1754 verkocht hij het zogenaamde ‘Molenveld’, verkregen van zijn schoonzuster Marie van den Berg, voor f 300 aan zijn halfbroer Arnoldus van der Flaes. Ten slotte was hij mede-erfgenaam van zijn neef Huijbert van Dun.

In 1752 maakte het echtpaar Van Dun-Beris een testament, waarin zij verklaarden „de een den anderen, de langstlevende van haer beide te laten en te maken vrij heer en meester, vrouw ofte meesteresse van alle haere goederen, soo roerende als onroerende, gout, silver, gemunt en ongemunt, schulde en profijten”. Wat de kinderen betreft werd bepaald, dat „sij deselven sullen ter schole laten gaen om te leeren leesen en schrijven en tot dien een ambagt ofte hantwerck te laten leeren, waartoe deselve bequam bevonden sullen worden om hunnen cost te kunnen verdienen”.

aan Pieter Villers te Amsterdam om geld te innen uit de handel van wijlen Jeremias Boddens wegens geleverde ballen. N 122, no 16, 9 maart 1797. N 127, no 138, 10 juli 1800. Oud Administratief Archief, no 863-II, 3 september 1765. Van Gils, „Zin en onzin over de ballenmakerij”, 6, 7.

Willem van Dun overleed in 't *Hooghuijs* bij de kerk en werd op 30 mei 1788 te Goirle begraven. Zijn vrouw overleed aldaar op 3 mei 1810.

Na de dood van Willem maakte Catharina Beris nog twee testamenten; in 1797 benoemde zij Laurens en Jan Baptist van Dun tot voogden over haar minderjarige erfgenamen en in 1800 maakte zij zes van haar zeven kinderen erfgenaam van een zevende deel van haar nalatenschap. Van het laatste zevende deel kreeg haar zoon Michiel van Dun alleen het vruchtgebruik. Het eigendom was voor zijn kinderen. Deze zoon Michiel overleed echter voor zijn moeder en bij de boedelscheiding in 1810 werd de nalatenschap gepart in zes delen en kregen de kinderen van Michiel niets.

Door de erfgenamen werden eerst zestien percelen land onder Goirle en Hilvarenbeek verkocht, naast drie huizen aan respectievelijk de weduwe Koremans, Jan Wouter van Aalst en Jan van de Lisdonk.

Bij de deling kregen de kinderen Laurens, Jan Baptist, Antonij en Cornelia van Dun hun $\frac{4}{6}$ deel in kontanten, zijnde 3.260 gulden 13 stuivers 4 penningen. Schoonzoon Gerard van Besouw erfde het huis ten oosten van het 'Hooghuijs', dat eigendom werd van de aangetrouwde kleinzoon Frans van Ravels. Zowel Van Besouw als Van Ravels moesten hiervoor een som geld uitkeren aan Hendrik, Maria Anna en Catharina van Dun, ook kleinkinderen van Catharina Beris.

Bij de verdeling van de huizen werd bepaald, dat er een poortje moest blijven in de scheidingsmuur tussen het erf van Van Ravels en Van Besouw, zodat „de eerste zijne assche kan storten in de aschput staande op de erven van Gerard van Besouw, agter deszelfs privaat”.

De kinderen van Willem van Dun waren:

1. Adriaan van Dun¹⁹, op 27 oktober 1741 te Goirle gedoopt

19) Gemeentearchief Tilburg, R 444, f 55, 27 april 1770. R 445, f 115, 28 oktober 1774. R 448, f 71^v, 27 december 1781. N 77, no 331, 12 oktober 1748. N 122, no 13, 16 februari 1797. N 171, no 97, 17 augustus 1818; no 98, 103, 117, 17 augustus 1818.

en daar begraven op 27 februari 1797. Hij trouwde te Riel op 3 februari katholiek en op 18 februari 1770 te Hilvarenbeek voor de dominee met Johanna Hoefmans, naaister, gedoopt te Riel op 12 februari 1748, dochter van Hendrik Hoefmans en Anna Maria Michielse. Zij overleed te Hilvarenbeek als spinster op 18 mei 1818. Het echtpaar maakte een testament in 1797. Hun kinderen Hendrik, Maria Anna, getrouwd met de Beekse timmerman Christiaan Jan Vingerhoets, Cornelia, getrouwd met de winkelier Frans van Ravels, en Catharina, winkelierster te Breda en getrouwd met Jan Hendriks, verkochten in 1828 publiek de roerende en onroerende goederen in de herberg van Jan van der Schoot in Goirle. Voor f 330 werd Christiaan Vingerhoets eigenaar van een huis, bestaande uit twee woningen met stal en hof in de herdgang Kerk. Peter Storimans kocht voor f 122 de 'Roestenburgerakker', de 'Vrouwkesakker' werd gekocht door Adriaan Priems voor f 164, een akker aan de Kerkstraat werd voor f 53 eigendom van Jan van de Lisdonk, rietdekker te Goirle.

2. Laurens van Dun, volgt onder III op pagina 225.
3. Cornelia van Dun, gedoopt te Goirle op 31 oktober 1744, trouwde daar op 3 november 1769 met Antonij Hosemans²⁰, gedoopt te Goirle op 17 september 1732, zoon van Bernardus Hosemans en Cornelia Verheijden. Bernard Hosemans²¹ was pachter van een brouwerij en „weijders de wintwatermolen, bestaande in een kooren en een schorswerck, beide gedreven wordende door een en 't selve watterrat", gelegen te Goirle en

20) Gemeentearchief Tilburg, R 448, f 66, 4 december 1781, Antonij Hosemans is dan schepen. R 452, f 180, 1 juli 1788. R 453, f 136, 6 september 1790. R 446, f 200, 7 mei 1778. R 482, f 144, 19 februari 1780: Antonij Hosemans te Goirle staat borg voor de innocentie Johannes van den Hout te Tilburg, die vervoerd moet worden naar Geel. R 488, f 26^v, 28 oktober 1774. N 125, no 41, 9 augustus 1800. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg, doos 7, 28 juli 1821.

21) Gemeentearchief Tilburg, R 434, f 360, 7 juni 1738. R 435, f 182, 29 oktober 1740. R 436, f 127^v, 28 juli 1744. R 475, f 47^v, 5 december 1740; f 190, 16 maart 1743; f 317^v, 13 oktober 1744. R 480, f 32, 16 november 1769; f 34, 16 november 1769. R 501, ongef., 24 oktober 1749. N 77, no 88, 19 november 1746; no 152, 13 juli 1747.

Turnhout, waar zij op 24 december 1834 overleed.

Het echtpaar had vier kinderen: Jan Baptist van Dun, schoenmaker te Tilburg, Adriaan van Dun, linnenwever te Goirle, Willem van Dun, arbeider in Weelde, en Antonia van Dun, getrouwd met Jacobus Johannes Schijvens²⁴, schoolmeester te Haaren.

10. Peter, te Goirle gedoopt op 19 januari 1760, daar begraven op 4 maart 1760.
11. Maria van Dun is op 7 september 1761 en trouwde aldaar op 15 januari 1786 met Gerardus van Besouw. Hij overleed te Goirle op 21 mei 1829, zij op 18 juli 1831. Haar zonen en schoondochter zouden handelen in kaatsballen tot 1870.
12. Antoni van Dun²⁵, te Goirle gedoopt op 14 oktober 1767, bleef ongehuwd en was schoen- en ballenmaker van beroep. Hij overleed te Goirle als particulier op 5 mei 1847. Zijn nalatenschap bestond uit „een weinig roerend goed” met een

24) „Kwartierstaten van notabelen uit de Kleine Meijerij”, *De kleine Meijerij*, XXXIX (1988) 63. Cornelis Andries Schijvens, een zoon van Jacobus Schijvens bij zijn tweede vrouw, Henrica van de Wouw, was burgemeester van Haaren in 1881-1920.

25) Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg, doos 62, 10 juli 1847. Parochiearchief Sint Jans Onthoofding Goirle, „Notulen”, f 60. De erfgenamen van Antonius van Dun waren staaksgewijze: a) Jan Baptist van Besouw, koopman te Goirle; Wilhelmina van Besouw, gehuwd met Petrus van Hirtum, orgelbouwer te Hilvarenbeek; b) Jan Baptist van Dun, schoenmaker te Tilburg; Willem van Dun, arbeider te Weelde; Lucia Spijkers, weduwe van Adriaan van Dun, arbeidster te Goirle, met twee minderjarige kinderen Cornelis en Gerardus en twee meerderjarige kinderen Michiel, bouwman knecht te Tilburg, en Helena, wonende te Goirle; c) Johanna van Dun, gehuwd met Hendrik Josephus Naaijken, koopman te Goirle; d) Johannes Anssems, herbergier te Goirle; Cornelis Anssems; Peter Anssems, schoenmaker te Goirle; Adriaan Anssems, leerlooier te Capelle; Antonia Anssems te Goirle; Adriana Anssems, dienstmeid te Tilburg; Cornelia Anssems te Goirle; e) Cornelis H. van Ravels, gemeente-ontvanger te Goirle; Adriana van Ravels te Goirle; Adriaan C. van Ravels, horlogemaker te Bergen op Zoom; Christiaan van Ravels, bakker te Wouw; Catharina van Dun, weduwe van Mathijs Bongard te Breda; Adriana Vingerhoets te Hilvarenbeek; Cornelis Vingerhoets, timmerman te Hilvarenbeek; Johanna Vingerhoets, gehuwd met Johannes Houlon te Deventer.

waarde van f 66,95, aan kontanten f 159,88, uitgeleend geld zonder rente f 50 en een schuldbekentenis van f 1.800 ten laste van Hendrik Naaijken. De zuivere waarde van zijn nalatenschap was f 2.113,97. In de Goirlese parochiekerk werd tot 1863 in mei een gezongen jaargetijde gehouden voor zijn zielerust. De erfenis werd gedeeld door de kinderen en kleinkinderen van zijn broers en zusters.

III. LAURENS VAN DUN²⁶, gedoopt te Goirle op 31 december 1742, trouwde aldaar op 9 februari 1777 met Ida van Besouw, gedoopt te Goirle op 2 juni 1752 als dochter van Jan Baptist van Besouw en Adriana Maria Wiemers. Juist als zijn vader had Laurens verschillende baantjes, die hij niet altijd tot volle tevredenheid van de Goirlenaren uitoefende. In 1783 was hij brandmeester, hij was handelaar in kaatsballen, zetter, kerkmeester, 'debitant à tabac' en bij zijn overlijden (Goirle, 27 mei 1821) winkelier.

Het schoolmeesterschap werd hem in 1795 in de schoot geworpen. Op 7 juni 1795 ontving de municipaliteit van Goirle een rekwest, getekend door ruim vijftig Goirlenaren, met het dringende verzoek om de hervormde koster-schoolmeester Quirijn Rovers, „een onredelijke en voor de kinderen nadeligen orangjeklant”, aan de kant te zetten. Het dorpsbestuur vond het haar plicht er voor te zorgen, „dat het aankomende geslacht niet wierdt bloot gesteld om de gevaarlijke denkbeelden van Rovers in te zuigen” en ontsloeg de meester op staande voet om Lauwerens van Dun, een bekwame burger, als onderwijzer aan te stellen. Rovers werd bovendien gesommeerd voor half april 1796 het schoolhuis te verlaten. Klachten van Rovers tegen de „wederregterlijke en eijgen

26) Gemeentearchief Tilburg, R 425, f 112, 18 september 1810; f 113, 114, 118, 18 september 1810. R 453, f 15^v, 5 september 1787. R 652, f 36, 14 juni 1804. N 135, no 24, 25, 2 december 1810. N 222, no 353, 21 maart 1816. N 225, no 56, 3 maart 1819. N 226, no 2, 19, 19 januari 1820. Oud Administratief Archief, no 1286, 22 augustus 1798; 24 januari 1799. Raadhuis Goirle, Oud Administratief Archief, no 61, 13 augustus 1814. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg, doos 7, 27 mei 1821; doos 36, 11 maart 1833. Bestuursarchief 1795-1814, no 24, 11 augustus 1796; no 26, 21 september 1796.

dunkelijke wijze" waarop hij aan de kant was gezet na 32 jaar trouwe dienst werden afgedaan als onbeschaamdheid.

Door interventie van de kerkeraad van de gereformeerde gemeente van Tilburg en Goirle bij de representanten van het volk van Bataafsch Brabant werd wel bereikt, dat aan Rovers een pensioen werd toegekend, dat in mindering werd gebracht op het traktement van Van Dun, waartegen de laatste in september 1796 weer protesteerde. Op nieuwjaarsdag 1796 werd Laurens van Dun bovendien belast met „het behoorlijk boek en register houden van de doode binnen deze dorpe", het luiden van de klok over deze doden en het smeren van het torenuurwerk. Rovers weigerde echter, ook na bezoek van de gerechtsbode J. van Dijk uit Tilburg, de sleutels van de toren af te geven, zodat er niets anders op zat dan nieuwe sloten op de torendeur aan te brengen.

Als schoolmeester heeft Laurens niet voldaan. Reeds na enkele maanden werd zijn bekwaamheid in twijfel getrokken en achtte men het nodig hem te examineren in de spel-, lees-, schrijf- en letterkunde. Door het Comité van Welzijn werd hij in staat geacht „behoorlijk de schooldienst waar te nemen" en bovendien lukte het niet om snel een andere onderwijzer te vinden, „bequamer en geschikter" dan Van Dun. Tot eind juni 1803 bleef hij in dienst, om dan opgevolgd te worden door Cornelis Kandelaars.

In december 1810 maakte het echtpaar Van Dun-Van Besouw een testament, waarin zij verklaarden gegoed te zijn beneden de f 1000. De langstlevende zou erfgenaam worden van het vruchtgebruik van de nagelaten goederen: een huis te Goirle en enkele percelen land onder Goirle en Hilvarenbeek. Het blote eigendom was voor hun dochter Johanna van Dun, die trouwde met de Beekse bakker Hendrik Joseph Naaijens. Dit echtpaar volgt onder IV op pagina 226. Ida van Besouw, winkelierster en waarschijnlijk handelaarster in kaatsballen, overleed te Goirle op 22 oktober 1831.

IV. JOHANNA VAN DUN²⁷, gedoopt te Dun op 2 april 1783,

27) Gemeentearchief Tilburg, N 237, no 40, 22 februari 1833. N 332, no 247, 19 augustus 1862. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Provinciaal Bestuur 4264,

trouwde daar rooms-katholiek op 10 februari 1806 met Hendrik Joseph Naaijken, gedoopt te Hilvarenbeek op 9 april 1776 als zoon van Cornelis Naijken en Petronella Dispa. Door dit huwelijk kwam de handel in kaatsballen terecht bij de familie Naaijken. Hendrik Joseph was zelf bakker en grutter van beroep, maakte in Goirle deel uit van het college van zettters en was in 1843 kandidaat voor de gemeenteraad. In 1819 werd hij lid van het Sint-Sebastiaansgilde en blijkbaar was het gezin ook heel muzikaal, want zowel Hendrik als zijn zonen waren lid van het kerkkoor. Toen in 1856 in de kerk een orgel geplaatst werd, was Hendrik Naaijken een van de donateurs, op voorwaarde dat zijn voorouders in het weldoenersboek van de parochiekerk werden geplaatst.

Het echtpaar overleed te Goirle *ab intestato*, zij op 21 september 1855, hij op 10 juni 1862. Hun nalatenschap bestond uit haar ouderlijke huis bij de kerk en negen percelen bouw- en weiland, hakhout en heide onder Goirle en Hilvarenbeek. Hun kinderen waren:

1. Johanna Catharina, gedoopt te Goirle op 25 november 1806, daar begraven op 6 september 1807.
2. Johannes Cornelis Naaijken²⁸ is te Goirle gedoopt op 26 juni 1808. Hij werd bakker aan de Paardenstraat te Hilvarenbeek, waar hij overleed op 1 maart 1879. Te Goirle trouwde hij op 14 juli 1834 met Dorothea van Gestel, geboren te Gilze op 26 maart 1815 als dochter van de kuiper Cornelis van Gestel en van Johanna van Loon. Zij overleed te Hilvarenbeek op 7 mei 1874 en was een van de erfgenamen van Elisabeth van Loon, de eerste vrouw van Peter van de Lisdonk.

26 februari 1844. *Memories van Successie*, kantoor Tilburg, doos 26, 26 augustus 1830; doos 69, 18 januari 1856; doos 75, 15 juli 1862. Raadhuis Goirle, Oud Administratief Archief, no 4, f 33^v, 16 mei 1840. Idem no 49, f 46, 21 januari 1851; f 66, 30 oktober 1857; f 70, 30 oktober 1861. Idem no 772, 1840. Parochiearchief Sint Jans Onthoofding Goirle, „Notulen”, f 95; „Reglement van het choor en het collegie der choristen van de parochiale kerk van Goirle”. H.W. Janson, *Bijdrage tot de geschiedenis van Goirle* (Z.pl., 1953) 182.

28) C. Gerritse, J. van Gils en D. Kuypers, *Een spoor van 100 jaar liefdadigheid* (Hapert, 1986) 28.

3. Laurens Naaijken²⁷, geboren te Goirle op 28 maart 1811, was organist, ballenmaker en met de weduwe Van Besouwde Groot een van de laatste handelaren in kaatsballen. In 1834 werd hij voorgedragen voor de functie van gemeenteontvanger, maar bij de stemming werd hij niet gekozen. Laurens overleed te Goirle zonder beroep op 2 november 1872.
4. Hendrik, geboren te Goirle op 17 december 1813, aldaar overleden op 27 december 1813.
5. Petronella Naaijken²⁹ is op 17 december 1813 te Goirle geboren en overleed aldaar ongehuwd op 12 juni 1877. Zij was winkelierster, „de broodbakkerij uitoefenende”, lid van de congregatie van Onze Lieve Vrouw voor jonge dochters, lid van de Levende Rozenkrans en zelatrice van de Heilige Kindsheid.
6. Adrianus Naaijken, geboren te Goirle op 7 november 1816, was winkelier te Hilvarenbeek, waar hij op 7 maart 1855 overleed. Hij trouwde aldaar op 8 januari 1844 met Johanna Theresia Verheggen, geboren te Hilvarenbeek op 29 oktober 1817 als dochter van Jan Antonij Verheggen en Elisabeth van de Meulegraaf. Zij overleed er op 10 januari 1892.
7. Willem, geboren te Goirle op 26 maart 1818, aldaar overleden op 5 december 1829.
8. Ida Naaijken³⁰ is te Goirle geboren op 8 juni 1822 en overleed ongehuwd te Tilburg op 1 april 1891. Zij was franciscus-kwezel en erelid van de congregatie van Onze Lieve Vrouw van de parochie van Korvel. Voor haar vertrek uit Goirle, waar zij winkelierster was, verkocht zij daar twee huizen aan de Kerkstraat, een voor f 2000 aan fabrikant Gerardus van Besouw, haar achterneef, en een voor f 2000 aan haar neef Hendrikus Josephus Naaijken. Kort voor haar dood benoemde zij deze neef tot haar enige erfgenaam.

29) Gemeentearchief Tilburg, N 334, no 171, 12 juli 1864; no 174, 15 juli 1864. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg, doos 90, 7 oktober 1877.

30) Gemeentearchief Tilburg, N 362, no 60, 31 maart 1879., N 515, no 197, 12 december 1881. N 517, no 94, 17 mei 1883. N 524, no 253, 2 december 1890.

9. Jacobus Naaijkens³¹, geboren te Goirle op 9 juni 1825, werd in 1837 ingeschreven als student aan het klein seminarie Beekvliet te Sint-Michielsgestel, maar woonde in 1844 weer in zijn geboorteplaats, waar zijn vader vergeefse pogingen ondernam om voor hem een plaatsvervanger voor de nationale militie te vinden. Jacobus werd bakker van beroep en trouwde te Goirle op 30 mei 1853 met Petronella van den Bichelaar, geboren aldaar op 2 januari 1825, dochter van Henricus van den Bichelaar en Maria Theresia Ader. Zij overleed te Tilburg op 15 januari 1911. Na een kort verblijf in Dongen verhuisde Jacobus met zijn gezin naar Tilburg, waar hij een bakkerij begon in de wijk Korvel. Hij overleed aldaar op 19 juli 1865 en was directeur van het zangkoor van Korvel. In 1900 hadden zijn nagelaten goederen een waarde van f 4.750. Er waren toen nog vier kinderen in leven: Johanna Maria Naaijkens, kloosterzuster te 's-Hertogenbosch, Maria Elisabeth Naaijkens, kloosterzuster te Schaijk, Henricus Josephus Naaijkens, bakker te Tilburg, en Maria Theresia Naaijkens, ongehuwd woonachtig te Tilburg.

Marsmannetjes

De kwartierschout van Oisterwijk ontving in een van beide Sint-Jansjaren 1467-1468 en 1468-1469 te Hooge Mierde een boete *van twee meersmennekens, die malcanderen geslagen hadden met clippels*.¹

Leo Adriaenssen

31) Gemeentearchief Tilburg, N 331, no 264, 28 oktober 1861. Notarieel 1896-1905, N 35, no 241, 17 juli 1899; N 23, no 261, 30 oktober 1900; N 25, no 66, 15 maart 1902. Raadhuis Goirle, Oud Administratief Archief, no 66, 7 april 1845. Rijksarchief 's-Hertogenbosch, Memories van Successie, kantoor Tilburg, doos 83, 13 maart 1871. *Beekvliet's Eeuwfeest 1815 April 1915. Geschiedenis van het klein seminarie in het bisdom 's-Hertogenbosch* ('s-Hertogenbosch, 1915).

1) Algemeen Rijksarchief Brussel, Rekenkamer 13025, rekening Sint-Jansjaren 1467-1469, f 7.